

Správní vývoj za vlády Habsburků

Změny správního
systému
v 16.-19. století

Stavovská monarchie

- Na vládní moci se vedle panovníka podílely další privilegované vrstvy – **stavy**
- V Čechách husitství urychlilo vymezení tří stavů – panského, rytířského a měšťanského
- Vliv stavů dále vzrostl na přelomu 15. a 16. století

Habsburkové na českém trůně

Rakouský arcivévoda **Ferdinand I.** Habsburský byl v roce 1526 zvolen novým králem

- Novými rysy správního vývoje se staly **centralizace a byrokratizace**
- V roce 1527 byl vytvořen první byrokratický úřad pro správu královského hospodářství – **česká komora**

Stavovský odpor proti Habsburkům

Měl důvody:

- **Náboženské** (část stavů se přihlásila k protestantství, zatímco Habsburkové byli oporou katolictví)
- **Mocenské** (protestantské stavy odmítaly posilování centralizaci správy a panovnické moci Ferdinanda I.)

Stavovské povstání v roce 1547

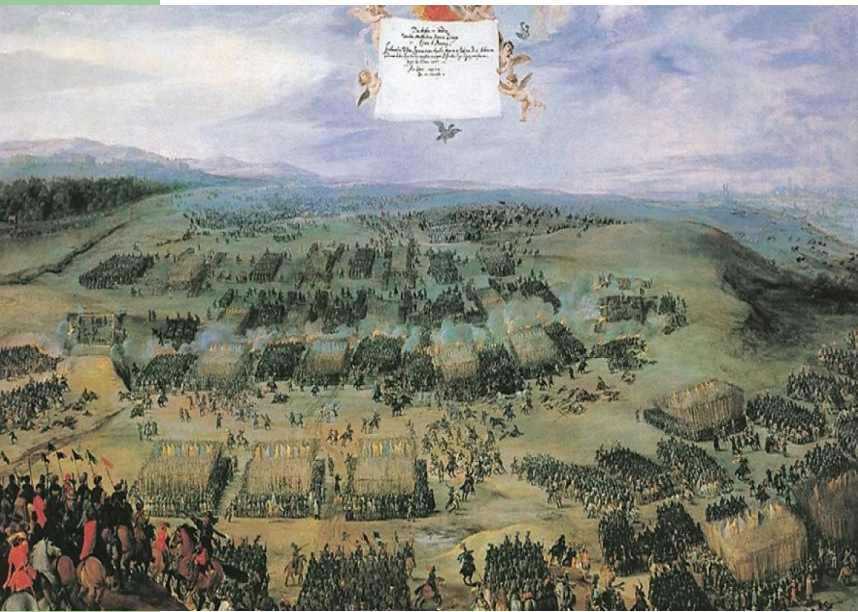
- Města a část šlechty odmítla královo svolání zemské armády proti německým protestantům
- Po porážce povstání byla omezena městská samospráva, do čela královských měst byli dosazeni královští rychtáři

Druhé stavovské povstání (1618-1620)

- Odpor protestantských stavů proti omezování jejich privilegií vyústil v roce 1618 v otevřené povstání (**defenestrace** císařských místodržících)
- Nový král Ferdinand II. byl stavy sesazen a na jeho místo byl zvolen Fridrich Falcký

1620 – bitva na Bílé hoře a její dopady

- Držba českého trůnu v habsburské dynastii se stala dědičnou a dosavadní přijímání stavy bylo zrušeno
- Začala se prosazovat **rekatolizace a germanizace**
- Docházelo k **postátňování správy** (zejména na zemské úrovni)

Nástup Marie Terezie a válka o rakouské dědictví

Marie Terezie nastoupila na trůn díky tzv. pragmatické sankci z roku 1713, které zavádělo nástupnictví i v ženské linii

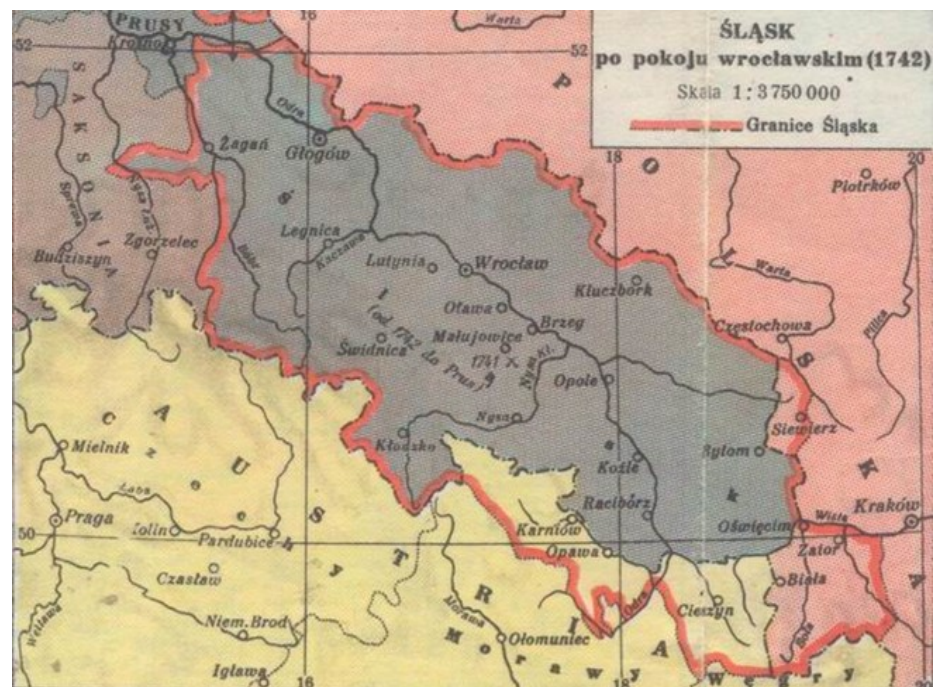
Nástupnictví si nárokoval bavorský kurfiřt

Po vítězství ve válce s Bavorskem a jeho spojenci usedla s většinou podporou české šlechty na trůn

Slezské války

- Bavorského tažení využil pruský král Fridrich II. k anexi Slezska
- **Vratislavský mír (1742)** potvrdil rakouskou porážku, Prusko získalo kontrolu nad celým Slezskem kromě Opavska a Těšínska

Správní reformy Marie Terezie

- Byla zřízena Státní rada v čele se státním kancléřem
- Dočasně byla spojena politická a finanční správa
- Byla postátněna krajská správa
- Začaly se prosazovat snahy o postátnění městské správy
- Byly provedeny daňové reformy – předpokladem k nim se staly soupisy půdy (katastry)

Správní reformy Josefa II.

- Morava a Slezsko byly sloučeny do jednoho správního celku
- Došlo k reorganizaci městských rad – ve velkých městech byly zřizovány magistráty jako nové byrokratické orgány

Revoluce let 1848-1849 a její důsledky

Postupný přechod ke konstituční (ústavní) monarchii, jenž nastal v důsledku revoluce let 1848-1849, určil také novou podobu správního systému, charakterizovanou těmito hlavními změnami:

- **Zánik vrchnostenské správy** v důsledku zrušení poddanství v roce 1848
- **Zavedení dvojkolejnosti veřejné správy** – tvořila ji nově strukturovaná státní správa a územní samospráva

Ministerstva - nové centrální úřady řízené podle osobního principu

- Na centrální úrovni se stala novými orgány státní správy
- V roce 1848 bylo vytvořeno pět základních ministerstev – zahraničí, vnitra, práv, financí a války
- Poté byla zřizována i další ministerstva – např. Ministerstvo kultu a vyučování, ministerstvo pro obchod, živnosti a veřejné stavby

Nová organizace veřejné správy

Dosavadní patrimoniální (vrchnostenská) správa byla postátněna

- Nová organizace veřejné správy vstoupila v platnost v roce 1850, jako nové správní jednotky byly vytvořeny **okresy** – nahradily panství
- Zemské i krajské zřízení zůstalo zachováno
- Byla ustavena obecní samospráva

Nové obecní zřízení

- Prvním z nich bylo Stadionovo (nazvané podle ministra vnitra) obecní zřízení z roku 1849 – bylo jednotným zákonem pro všechny obce, které ustavilo jako nejnižší články územní samosprávy
- Obecní zřízení se nevztahovalo na nově zřízená **statutární města**

Změny veřejné správy po ústavních změnách v 60. letech

- Nové ústavy byly přijaty v 60. let – druhá z nich potvrdila změnu státu na federaci (Rakousko-Uhersko)
- Byl vytvořen aparát politické správy první instance (**okresní úřady**) a druhé instance (**zemská místodržitelství** v Čechách a na Moravě, **zemská vláda** ve Slezsku), který po roce 1918 převzalo také Československo
- **Kraje a krajské úřady byly zrušeny**

Shrnutí

- **Po nástupu Habsburků** na český trůn se začaly postupně prosazovat **snahy o centralizaci a byrokratizaci veřejné správy.**
- Porážka stavovských povstání v 16. a 17. století přinesla nástup absolutistického pojetí panovnické moci a **postátňování veřejné správy.**
- **Byrokratizace veřejné správy pokračovala i za vlády Marie Terezie a Josefa II.,** jejichž reformy reagovaly také na války s Pruskem a ztrátu Slezska.
- Zásadní změny přinesly důsledky revoluce let 1848-1849 – **vznik ministerstev, postátnění vrchnostenské správy, zřízení ministerstev a zavedení moderní obecní samosprávy.**